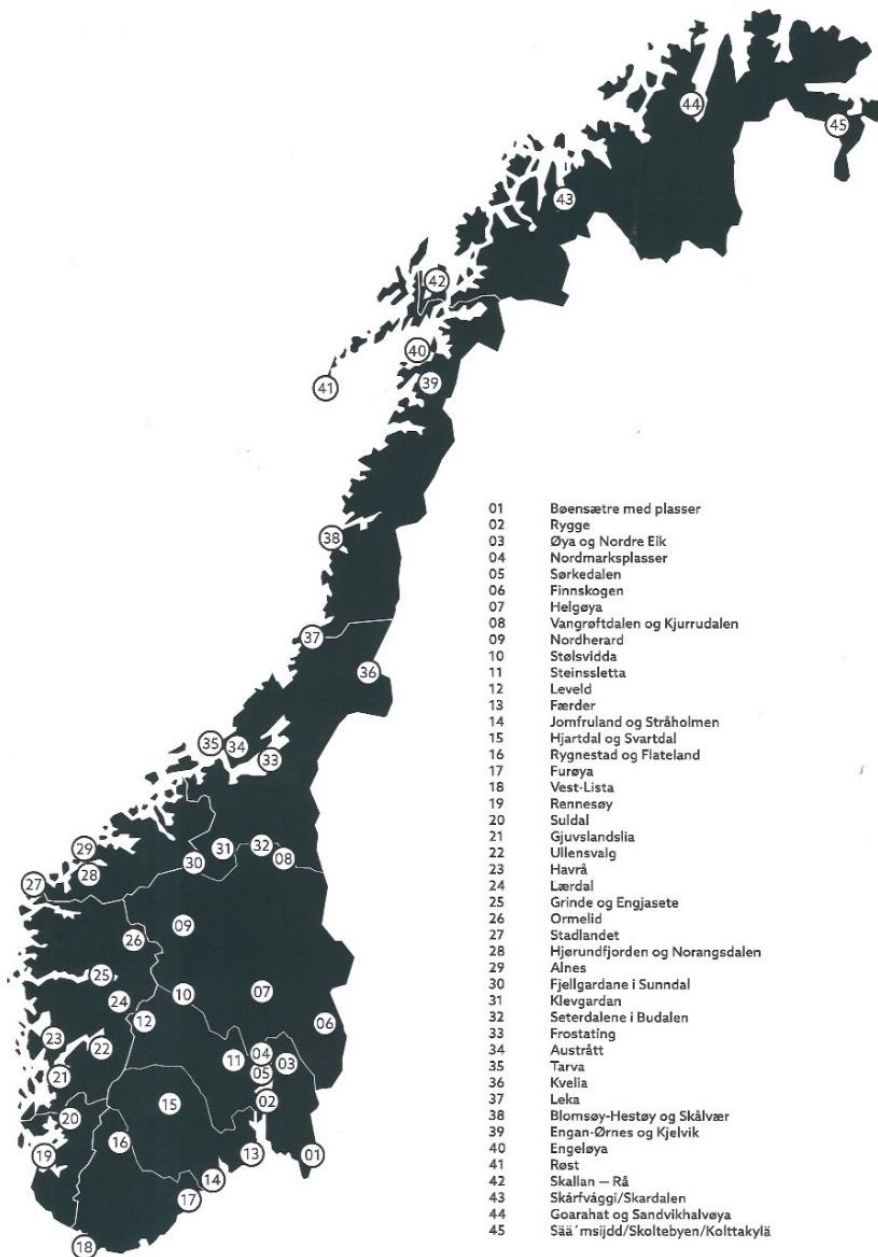

Årsrapport 2019

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket
6. mars 2020

Innhold

1. Arbeidet i direktoratene i 2019.....	4
Viktige oppgaver for direktoratene i 2019	4
Oppfølging – økonomi	4
Overføring av oppgaver til kommunene og ny forskrift	5
Utvikling av nytt digitalt søknads- og saksbehandlersystem, Agros	5
Jubileumssamling i Stavanger og på Rennesøy	6
Formidling	6
Oppdatering av grafisk profil	7
Navneendringer og nye områdelogoer	7
2. Tiltak for å ivareta kulturminner, biologisk mangfold og landskap i 2019	8
Beiting og andre landskapsrelaterte tiltak	8
Kulturminner	9
Biologisk mangfold	9
3. Status i områdene	11
Status nye områder 2019	11
Status for forvaltning av ordningen og aktiviteter knyttet til overføring av oppgaver til kommunene	11
Status kommuneplan	12
Status for planer i områdene	12
Eksisterende og framtidige trusler for områdene	13
Utadrettet informasjon og aktiviteter	14
Næringsretta tiltak	16
4. Fordeling av midler på ulike formål i 2019.....	18
Drift og engangskostnader i 2019	18
Fordeling ulike tiltakskategorier i 2019	18
VEDLEGG 1. ÅRSRAPPORTERING 2019. FORBRUK ALLE OMRÅDER	24

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Årsrapport 2019

Miljødirektoratet, Riksantikvaren og Landbruksdirektoratet

Dato: 06.03.2020

Ansvarlige: Aud-Ingrid Krefting, Aina Holst og Jostein Løvdal

Bidragstere: Jostein Tostrup, Kari Stuberg, Dordi Kjersti Mogstad, Sigrun Aune og Ragnhild Hoel

Forsidefigur: Kartet og listen på forsiden viser de 45 utvalgte områdene i 2019.

Forord

Denne rapporten oppsummerer arbeidet med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket i 2019.

Kapittel 1 omhandler direktoratenes arbeid, kapittel 2 sammenstiller aktivitetsnivået innenfor de ulike tiltakskategoriene, kapittel 3 oppsummerer status for arbeidet i områdene og kapittel 4 omhandler fordeling av tildelte midler på ulike formål i 2019.

1. Arbeidet i direktoratene i 2019

Viktige oppgaver for direktoratene i 2019

Det er et godt samarbeid mellom Landbruksdirektoratet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet (heretter kalt direktoratene).

Viktige oppgaver i 2019 har vært:

- Fordeling av midler, tilrettelegging og oppfølging av arbeidet i fylkene.
- Forberedelse på overføring av oppgaver til kommunene, herunder forslag til ny forskrift.
- Informasjonstiltak i forbindelse med overføring av oppgaver, jf. Kommunikasjon- og tiltaksplan fase 1.
- Utvikling av nytt digitalt søknads- og saksbehandlersystem, Agros.
- Innlemmelse av tre nye områder – Finnskogen (Innlandet), Austrått (Trøndelag), Säa'msijdd/Skoltebyen/Kolttakylä (Troms og Finnmark).
- Fagsamling for regional forvaltning hos Riksantikvaren i Oslo.
- Planlegging og gjennomføring av 10-årsjubileum i Stavanger og Rennesøy.
- Refotografering ved NIBIO i tre nye områder – Klevgardan (Trøndelag), Ormelid (Vestland) og Hjørundfjorden og Norangsdalen (Møre og Romsdal). Totalt er nå 28 av 46 områder besøkt.
- Grafisk profil oppdatert.
- Navneendringer og nye områdelogoer.
- Foreløpig versjon av bildenettside ble lansert.
- Nyhetsbrev.

Direktoratene har hatt to møter med departementene, i tillegg til interne møter. Hovedtyngden av kontakten til fylkene går mellom Landbruksdirektoratet og fylkesmennes landbruksavdelinger.

Oppfølging – økonomi

Direktoratene har fulgt opp bruken av tildelte midler. Ved årsskiftet 2019/2020 er ansvaret på om lag 46,5 millioner kroner. En dobling av antall nye utvalgte områder de tre siste årene samt økt ramme er forklaringen på at ansvaret har økt. Mange av prosjektene som har fått innvilget tilskudd er flerårige, og alle tilsagn er derfor ikke utbetalt ennå. Embetene fulgte opp arbeidsfrister og inndro midler ved behov. I 2019 ble det inndratt om lag 6,2 millioner kroner. Inndragning av midler skjer når tiltak, av ulike årsaker, ikke blir igangsatt eller gjennomført, slik det var forutsatt ved innvilgning. Fra og med 2020 vil fagsystemet Agros automatisk sende ut et varsel og inndra tilskudd dersom gjennomføringsfristen er utløpt og det ikke har vært aktivitet.

Udisponerte midler ved årsskiftet var om lag 3,1 millioner kroner. Udisponerte midler er i stor grad midler som skal disponeres, men som ikke er formelt innvilget og registrert i fagsystemet Saturn/Agros ennå. Årsaken til at det var så vidt store udisponerte midler på slutten av året skyldes også at embetene har gjennomgått saker på slutten av året før disse

skulle overføres til kommunene. En annen årsak kan være utfordringer som følge av kommune- og regionreformen og nytt fagsystem som skulle lanseres i januar 2020. Saturn ble stengt for transaksjoner 25. november, mot normalt 14. desember.

Årsaken til at det sto igjen udisponerte midler sentralt var at ambisjonsnivået for blant annet informasjonstiltak i 2019 lå høyere enn det direktoratene hadde kapasitet til. Jubileumssamlingen i Stavanger og Rennesøy ble også rimeligere enn budsjettert.

Overføring av oppgaver til kommunene og ny forskrift

Som en del av kommunereformen, og i tråd med Stortingets vedtak, får kommunene i 2020 overført fra fylkesmannen ansvaret for forvaltningen av tilskudd til Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap, jf. Meld. St. 14 (2014-2015) og Prop. 91 L (2016-2017).

Direktoratene fikk i oppdrag å utarbeide utkast til ny forskrift fra Klima- og miljødepartementet (KLD) og Landbruks- og matdepartementet (LMD). Landbruksdirektoratet sendte 2. juli 2019, på vegne av LMD og KLD, forslag til forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap på høring. Høringsfristen var 16. september 2019. Direktoratene vurderte høringsinnspillene og sendte sin tilråding til endelig ny forskrift til departementene 25. oktober, med enkelte mindre justeringer. [Alle høringsdokumentene og høringsuttalelser ligger her.](#) Departementene vurderte direktoratenes forslag og foretok enkelte mindre endringer i den nye forskriften, som ble fastsatt 18.12.2019.

Ved ikrafttredelsesdato fikk berørte kommuner ansvaret for forvaltningen av tilskuddsordningene, samtidig som tidligere forskrift av 10. august 2016 nr. 966 ble opphevet. Det som er nytt, er at kommunen skal fatte vedtak om tilskudd og sørge for utbetaling av midler, og generelt overta det forvaltningsansvaret som tidligere lå til fylkesmannen. Kommunen blir vedtaksmyndighet og fylkesmannen blir klageinstans. Kommunene skal også drive oppfølging og kontroll av tilskudd. I forbindelse med oppgaveoverføringen får kommunen også ansvaret for å utarbeide og vedlikeholde forvaltningsplaner eller lignende for områdene.

Utvikling av nytt digitalt søknads- og saksbehandlersystem, Agros

En stor del av arbeidet i direktoratene, og da særlig i Landbruksdirektoratet, har bestått i å utvikle et nytt søknads- og saksbehandlersystem, Agros, i forbindelse med oppgaveoverføringen til kommunene. I arbeidet med utviklingen av systemet har Landbruksdirektoratet fått bistand fra representanter fra Riksantikvaren og Miljødirektoratet, regional forvaltning, kommuner, samt grunneiere og drivere.

Søknader om tilskudd skal fra og med 2020 sendes inn digitalt med innlogging via ID-Porten/Altinn. Både foretak og privatpersoner kan søke om tilskudd. Kommunens saksbehandlere skal behandle søknaden, utarbeide og godkjenne vedtak, samt utbetale tilskudd gjennom Agros.

Jubileumssamling i Stavanger og på Rennesøy

I 2019 var det ti år siden 20 områder fikk status som utvalgte kulturlandskap i jordbruket. På disse ti årene har satsingen vokst til 44 områder, spredt over hele landet. I tillegg til alle de lokale og regionale markeringene rundt omkring i Norge, ble dette ble markert med jubileumssamling i Stavanger og Rennesøy 20. august, der 130 deltakere fra hele landet deltok. Foruten de lokale drivkreftene bak Utvalgte kulturlandskap deltok også landbruks- og matminister Olaug Bollestad og klima- og miljøminister Ola Elvestuen, samt representanter fra alle forvaltningsnivå. Både Bollestad og Elvestuen trakk fram satsingen som en suksess, og la vekt på hvor viktige driverne i området er for å opprettholde nettopp naturen, kulturarven og levebrødet i de utvalgte områdene.

I forbindelse med jubileet ble det laget en film, "[Utvalgte kulturlandskap 10 år](#)", og brosjyren "[Utvalgte kulturlandskap. Natur, kulturarv og levebrød](#)"

Formidling

Formidling eller deltakelse i formidling fra sentralt hold omfatter:

- Innovasjon Norge lagde en film om norske kulturlandskap til *Internationale Grüne Woche* i Berlin i januar 2019. Direktoratene bidro med bilder og klipp-anbefalinger fra Sverre Krügers TV-serie «Levende landskap» til denne.
- I anledning jubileumsåret publiserte LMD en nyhetssak i januar, og KLD og LMD en felles nyhetssak om markeringen på Rennesøy i august.
- Avisa Nationen hadde en større artikkel om satsingen i april, med utgangspunkt i økning i midler og antall områder.
- Nyhetsbrev ble distribuert til involverte aktører i desember, etter gode leveranser fra kommuner, fylker og direktorater.
- En foreløpig versjon av bildenettside for formidling av «før og nå-bilder» ble lansert på jubileumssamlingen i Stavanger. Nettsiden blir nå videreutviklet og vil bli publisert i ny og forbedret utgave i forbindelse med direktoratenes kommunikasjonsplan fase 2. Intern adresse for foreløpig versjon: <https://uklfoto-utvikling.ra.no/ukl>
- Nettinformasjon hos Landbruksdirektoratet: Utvalgtekulturlandskap.no og <https://www.facebook.com/UtvalgteKulturlandskap/>, samt omtale på Riksantikvarens og Miljødirektoratets nettsider.

Formidling knyttet til NIBIOs refotografering ved Oskar Puschmann:

- I kjølvannet av refotograferingen skjer formidling gjennom media, lokale og regionale foredrag og utstillinger. Refotograferinger fra sommeren 2018 ble presentert i Hjørtedal og Svartdal i april 2019, mens tilsvarende for Furøya blir utsatt til 2020. Puschmann oppsummerte også arbeidet med endringsbildene på den nasjonale jubileumssamlingen.
- Mange av endringsbildene i NIBIOs faste sommerserie *Tilbakeblikk* i avisa Nationen er fra ulike utvalgte kulturlandskap.

- Arbeidet med å utvikle historiekart (Story Map) eller lydkart, ble videreført i 2019 i nytt testområde, Hjordal og Svartdal (Vestfold og Telemark). Dette er et NIBIO-prosjekt som støttes av ordningen. Ideen er å gi lokale stemmer muligheten til å formidle «sitt landskap» og fortelle historiene derfra, som supplement til bildene. Lydkartet vil bli ferdigstilt i løpet av våren 2020.

Oppdatering av grafisk profil

I 2019 har det visuelle uttrykket for Utvalgte kulturlandskap i jordbruket blitt frisket opp. Grafisk profil har blitt modernisert – forsiktig, men bevisst. Symbolet og hovedfargene over en grønn palett er videreført, og mange nye maler er laget. Et viktig mål for oppdateringa av profilen har vært at skilt og materiell som er laget for områdene tidligere fremdeles skal stå seg, slik at det nye går godt sammen med det gamle. Det grafiske byrået Tibe T har, med innspill fra direktoratene, laget nye maler for områdebrosjyre, brev, rapporter og rulleplakater, samt fornyet hovedlogo og områdelogoer.

Navneendringer og nye områdelogoer

I sammenheng med oppgradering av grafisk profil gikk direktoratene gjennom navnsettingen på alle områdene, for å se om det var mulig å få til en mer enhetlig navnsetting for hele landet. Noen områdenavn har vært lange og beskrivende, andre sammensatt av flere stedsnavn, skråstreker eller preposisjoner, noen med gards- eller grendenavn og andre med navn etter bygda. Med hjelp fra regionalforvaltninga, som i løpet av våren 2019 forhørte seg med lokale krefter om aktuelle navneskifter, har flere av områdene fått nye, og etter vårt skjønn, bedre navn dette året. Disse navnene ble tatt i bruk i den nye brosjyren som ble laget til jubileumsåret. Alle områdene – med eller uten navneskifte – har fått nye områdelogoer i oppdatert grafisk profil.

2. Tiltak for å ivareta kulturminner, biologisk mangfold og landskap i 2019

Fra og med 2013 har opplysninger om omfang av aktiviteter og tiltak vært en del av årsrapporteringen fra fylkene og områdene. Miljøindikatorerne som benyttes er innenfor temaene kulturminner, biologisk mangfold og landskapsrelaterte tiltak.

Malene for rapporteringen har stort sett vært uendret, og direktoratene har fått god oversikt over utviklingen i områdene gjennom tekster og tall. Fylkene skal kvantifisere omfang av tiltak ut fra tilgjengelige opplysninger. I noen tilfeller må det brukes skjønn, og vi erfarer at enkelte fylker opplever noen av spørsmålene som upresise. I tillegg gir noen tilbakemelding om at rapporteringen er for detaljert. Direktoratene har ikke prioritert å arbeide med videreutvikling av mål og indikatorer i 2019. I forbindelse med arbeidet med overføring av oppgaver til kommunene i 2020, samt utvikling av nytt søknads- og saksbehandler verktøy (Agros), vil det være naturlig å se på en eventuell endring av rapporteringsrutiner fra områdene. For 2019 er det derfor kun gjort små justeringer i rapporteringen.

Det er viktig å understreke at tallene vi oppgir i denne rapporten er minimumstall. Selv om kvaliteten på rapporteringen fra fylkene blir bedre år for år, har noen levert ufullstendig tallmateriale. Noen fylker rapporterer bare inn tiltak og aktiviteter som er finansiert gjennom ordningen Utvalgte kulturlandskap, mens andre fylker også inkluderer tiltak og aktiviteter som helt eller delvis er finansiert gjennom andre ordninger. I 2019 kom det med tre nye utvalgte kulturlandskap. Disse områdene er i oppstartsfasen, og det er ikke forventet at de skal rapportere på miljøindikatorerne for 2019. Noen av disse har allikevel lagt til en del opplysninger, men ikke komplette data.

Beiting og andre landskapsrelaterte tiltak

I 2019 er det gjennomført generelle landskapstiltak, herunder beiterydding, på til sammen minst 1 400 dekar. I tillegg rapporteres det om oppsetting eller vedlikehold av over 65 km med gjerder. Det er også utført 10 søppelryddeaksjoner, samt ryddetiltak eller annet vedlikehold langs mer enn 52 km stier og veier.

I 2019 har det vært 100 setre i drift, noe som omtrent er på nivå med antallet i 2018 (105 setre). Fra 2017 til 2018 var det en betydelig økning i antall setre i drift (2017: 44, 2016: 44, 2015: 43). Dette må ses i sammenheng med de nye områdene som ble innlemmet i ordningen i 2018 (f.eks. Stølsvidda). Tallene inkluderer både setrer med melkeproduksjon og setrer som bare blir beitet.

Minst 13 800 dekar innmark og 728 000 dekar utmark har vært beitet i 2019. I flere områder er størrelse på beitet areal imidlertid ikke oppgitt, så dette blir et underestimat.

For 2019 rapporteres det om 18 155 voksne dyr på beite (2018: 20 600, 2017: 18 430, 2016: 16 500, 2015: 21 500). Det reelle tallet for 2019 er høyere, da ikke alle områdene har oppgitt dyretall. Fylkene ble i 2019 også bedt om å oppgi tall for både voksne og ungdyr, men ikke alle fylker har hatt grunnlagstall til å skille på dette. Samla gir rapporterte tall fra fylkene vel 52 116 husdyr av ulik alder og dyreslag på beite i de utvalgte områdene i 2019 (2018: 51 200). Samla dyretall fordeles på følgende dyreslag: 41 729 sau, 8 526 storfe, 1 642 geiter og 219 hester.

Kulturminner

I 2019 ble det utarbeidet 37 nye tiltaksplaner eller tilstandsvurderinger for kulturminnetiltak. Det er arbeidet med istandsetting og skjøtsel av automatisk freda kulturminner, gjerder, bygninger og andre kulturminner som vist i tabell 1.

Tabell 1. Kulturminnetiltak i 2019

	Antall tiltak	Kommentar
Automatisk freda kulturminner	18 (2018: 8, 2017: 18, 2016: 19, 2015: 5)	Minimumstall. Kulturminner som bare blir skjøttet ved beiting kommer i tillegg
Steingjerder/skigarder	1 105 løpemeter (2018: 8775, 2017: 7760 m, 2016: tall mangler, 2015: 1375 m)	
Bygninger	71 (2018: 60, 2017: 55, 2016: 26, 2015: 40)	Tallene angir antall tiltak med aktivitet i rapporteringsåret
Andre kulturminner	14 (2018: 15, 2017: 6, 2016: 14, 2015: 8)	I tillegg kommer kulturminner som blir skjøttet ved beiting

Biologisk mangfold

En del fylker er i gang med oppdatering av skjøtselsplaner, samtidig som det fortsatt utarbeides nye. I 2019 har det vært utarbeidet 42 skjøtselsplaner (2018: 18, 2017: 16, 2016: 44, 2015: 42).

Tabell 2. Biologisk mangfold-relaterte tiltak 2019

	Areal tiltakene omfatter (daa)	Kommentar
Skjøtsel av utvalgt naturtype slåttemark	701 daa (2018: 443, 2017: 414, 2016: 337, 2015: 894)	Tallene inkluderer også noe slåttemark uten status som utvalgt naturtype
Restaurering av utvalgt naturtype slåttemark	84 daa (2018: 249, 2017: 230, 2016: 12, 2015: 114)	Tallene inkluderer også noe slåttemark uten status som utvalgt naturtype
Skjøtsel av utvalgt naturtype slåttemyr	0 daa (2018: 1, 2017: 1)	Tall før 2017 inngår i slåttemark
Restaurering av utvalgt naturtype slåttemyr	0 daa (2018: 2,3, 2017: 2,3)	Tall før 2017 inngår i slåttemark
Skjøtsel av utvalgt naturtype kystlynghei	13 342 daa (2018: 15 408, 2017: 11 600, 2016: 10 716, 2015: 10 862)	
Restaurering av utvalgt naturtype kystlynghei	175 daa (2018: 288, 2017: 604, 2016: 152, 2015: 75)	
Tiltak i andre biologisk verdifulle arealer (istandsetting og skjøtsel)	3 541 daa (2017: 24 400, 2016: 23 800, 2015: 25 800)	Hoveddelen av arealet er naturbeitemark og beiteskog, men også arealer som strandeng, sanddyner med mer inngår her. Stort avvik fra 2018-tall skyldes at det ikke har blitt rapportert areal fra Fjellgardene i Sunndal (som bidro med 21 000 daa i rapporteringen for 2018).
Fjerning av fremmede arter	Minst 20 tiltak fordelt på 14 områder.	Bl.a. parkslirekne, kjempespringfrø og sitkagran.

3. Status i områdene

Status nye områder 2019

Satsingen ble utvidet med tre nye områder i 2019 (tabell 3). Ved utgangen av 2019 var totalt 44 områder innlemmet i ordningen.

Tabell 3. Nye utvalgte kulturlandskap i 2019

Fylke	Nye områder i 2019	Kommune
Innlandet	Finnskogen	Våler, Åsnes, Grue og Kongsvinger kommuner
Trøndelag	Austrått	Ørland
Troms og Finnmark	Sää'nsijdd/Skoltebyen/Kolttakylä	Sør-Varanger

Status Finnskogen: En arbeidsgruppe er på plass. Forvaltningsplan/områdeplan er utarbeidet og vil bli vedtatt i 2020. Det har blitt arrangert to fagsamlinger/temakvelder der alle grunneiere og alle interesserte ble invitert. De to samlingene ble godt besøkt av grunneiere og naboer. Deltakerne var tilfreds med at skogfinsk kultur blir verdsatt. Oppstart av Utvalgte kulturlandskap i jordbruket ble markert i forbindelse med fredningsarrangement på Abborhøgda. Tiltak i 2019 inkluderer istandsetting og vedlikehold av tre bygninger, utarbeiding av én vedlikeholdsplan/tiltaksplan og noe skjøtsel av slåttemark.

Status Austrått: Forvaltningsplan for området er under utarbeidelse og vil bli ferdigstilt i 2020. I 2019 har det blitt avholdt flere møter i samarbeidsutvalget. I tillegg er det positivt at grunneierne er i gang med å organisere en egen grunneiergruppe for det utvalgte kulturlandskapet Austrått. Det har blitt laget flere planer; både skjøtselsplaner, tilstandsrapporter og en beiteressurskartlegging. Utførte tiltak er kobla til istandsetting og vedlikehold av bygning, restaurering av beite ved gravhaug og tiltak for å legge til rette for vipehekking. Flere prosjekter er finansiert og gjennomføres i 2020.

Status Sää'nsijdd/Skoltebyen/Kolttakylä: Fylkesmannen har hatt møter med kommunen, Sametinget og skoltesamisk museum. Utenom dette har det vært lite aktivitet i 2019, idet både fylkesmannen og samarbeidspartnere har vært nødt til å prioritere andre oppgaver. Tilskudd til tiltak i området ble lyst ut i to omganger uten at det kom inn noen søknader. For 2020 vil det bli jobbet med å få en oppstart på planarbeid, gjøre ordningen mer kjent lokalt og avgjøre organiseringsform på regional og lokal samarbeidsgruppe.

Status for forvaltning av ordningen og aktiviteter knyttet til overføring av oppgaver til kommunene

Ny forskrift var på høring i 2019. Flere av høringsinstansene ser det som positivt at forvaltningsansvar og vedtaksmyndighet blir overført til kommunen og håndtert lokalt. Samtidig pekte de på at en forutsetning for en vellykket forvaltning er at det blir tilført nok ressurser til å utføre arbeidsoppgavene, og at fylkesmannen får beholde sine ressurser.

Årsrapporteringen for 2019 fra embetene viser at aktiviteten i de fleste områder er svært god. Samtidig var 2019 et krevende år for forvaltningen fordi mange områder fortsatt var, og er, i en oppstartsfase. Kunnskapsgrunnlag, forvaltningsplaner og skjøtselsplaner er under utarbeiding og ordningen må gjøres mer kjent før tiltak settes i gang.

Flere fylker melder om at arbeid med fylkessammenslåinger har gått på bekostning av arbeid med Utvalgte kulturlandskap i 2019. Avslutning av fagsystemet Saturn og overføring av saker til Agros har vært prioritert oppgave. Flere skriver at fylkesmannens landbruksavdeling har måttet prioritere arbeid med ny forskrift for regionalt miljøprogram og oppfølging av dette. Fylkesmannens miljøvern avdeling og fylkeskommunenes kulturminneforvaltning har heller ikke hatt ressurser til å delta i like stor grad som før. Mange områder har nedprioritert å oppdatere og ferdigstille planer for områdene.

I de fleste områdene har embetene hatt møter med styringsgrupper, kommuner og grunneiere om oppgaveoverføringen. Mange melder om at kommunene er positive og har vært mer involvert i ordningen enn tidligere. Noen embeter og kommuner er imidlertid svært bekymret for ressursituasjonen hos kommunene.

Status kommuneplan

Det har fra starten av satsingen vært et ønske at kommunene sikrer de utvalgte kulturlandskapene mot uønskete inngrep, gjerne gjennom bruk av hensynssone i kommuneplanens arealdel. 25 områder melder at det er etablert hensynssone c) med særlig hensyn til landbruk, friluftsliv, landskap, naturmiljø eller kulturmiljø for hele eller deler av området. Mange av områdene har dessuten et vern gjennom naturmangfoldlov eller kulturminnelov i deler eller hele området, eventuelt i kombinasjon med hensynssone c). For Austrått (Trøndelag) er det laget en egen kommunedelplan for området. Nannestad kommune (Viken) har deltatt i Miljødirektoratets pilotprosjekt for kommunedelplaner for naturmangfold. Mange av tiltakene i planen er knyttet til området Øya - Nordre Eik. Tilsvarende kan kommunedelplaner for kulturminner bidra positivt til forvaltningen av områdene, eksempler er også her Øya og Nordre Eik, samt Røst (Nordland) og Lærdal (Vestland). Vågå kommune har valgt å konsentrere sin tematiske kulturminneplan til verneverdige bygninger og bygningsmiljø i det utvalgte kulturlandskapet Nordherad (Innlandet).

Status for planer i områdene

Av de 23 nye områdene (2017-2020) har åtte ferdige forvaltnings- eller områdeplaner, elleve er under arbeid eller sendt på høring og fire er ikke kommet i gang. Av de «gamle» områdene har tre reviderte forvaltnings- eller områdeplaner, mens seks holder på med revisjon i 2019 og 2020. Et stort antall og mangfold av skjøtsels-, tiltaks- og vedlikeholdsplaner og tilstandsvurderinger er utarbeidet for ulike tema.

Eksisterende og framtidige trusler for områdene

Hovedinntrykket fra områdene er at det skjer mye positivt og at oppslutningen om ordningen er økende. Vi har fått inn mange «gode historier» som vil tas inn i kommende nyhetsbrev. Flere av områdene rapporterer likevel om eksisterende og framtidige trusler som kan true verdiene i området.

23 av områdene svarer på spørsmålet om trusler. Flere understreker at det ikke er nye direkte trusler lokalt, men fremhever generelle trusler knyttet til manglende rammebetingelser for å opprettholde, og i mange tilfeller øke, husdyrhold og beiting. Fra Øya og Nordre Eik (Viken) nevnes at redusert melkepris og overskudd av kjøtt truer rekruttering i næringa, og holdninger fra samfunnet virker negativt. Fra Tarva (Trøndelag) meldes om en markant nedgang i inntekt fra lam- og saueslakt, spesielt på villsau. Dette har ført til færre villsau og flere tyngre raser og færre vinterbeitedyr, noe som gir dårligere skjøtsel av kystlandskapet. Fra Vangrøftdalen-Kjurrudalen (Innlandet) fremheves det at seterområdene rammes av den generelle strukturrasjonaliseringen, og at ivaretagelse av kulturlandskap må gå hånd i hånd med modernisering av drift. Fra Seterdalene i Budalen (Trøndelag) understrekes betydningen av videreføringen av støtte til melkeproduksjon og utmarksbeite i overgangen fra avtale- til søknadsbaserte tilskudd. Det er også en generell utfordring å ha kapasitet til nødvendig skjøtsel, og det blir framhevet som viktig at budsjettrammen opprettholdes eller styrkes.

I tillegg nevnes følgende forhold (for mange av disse utfordringene arbeides det lokalt og regionalt med tiltak):

- **Trusler mot videreført drift:** På Alnes (Møre og Romsdal) er et sauebruk nedlagt. Det er behov for flere dyr på beite for å ivareta naturbeitemarka. I Lærdal (Vestland) er det tendenser til nedgang i sauebruken. Årsakene er trolig sammensatte. I Kvelia (Trøndelag) har noen av deltakerne i et samdriftsfjøs solgt melkeknoten etter statens oppkjøpstilbud. På Leka (Trøndelag) legges to melkebruk ned (i 2018 og 2020) og det vil bare bli ett melkebruk igjen i området, mens sauedrifta står fortsatt sterk. I Grinde-Engjasete (Vestland) skaper eierskifte usikkerhet knyttet til videre drift på en av gårdene.
- **Utbygging og nye tiltak:** I Rygnestad og Flateland (Agder) vil ny Rv. 9 berøre nedre del av området på Flateland. Det er fortsatt noe uvisst hvor stor skade dette vil påføre området. I planlegging av ny Rv. 19 i Moss (mellom ferjekai og E6) berører et av Statens vegvesens alternativer det utvalgte landskapet i Rygge (Viken). Steinsletta (Viken): Ny E16 og jernbanetrasé vil gå vest for området, men i ny reguleringsplan vil utvidelse av Selteveien til to felt med gang- og sykkelvei og ny rundkjøring ved eksisterende E16 påvirke landskapet sør i området. I Frostating (Trøndelag) ble det i 2019 vedtatt et stort utbyggingsområde for hytter og boliger sørvest i området (Landshaug). Utbygging starter i 2020. Dyrka mark blir ikke berørt, men utbyggingen vil påvirke området. I Skárfvággi/Skardalen (Troms og Finnmark) vurderer kommunen utfylling av strandområde rett ved området i forbindelse med smoltanlegg og småbåthavn. På Stølsvidda (Innlandet) er det gitt tillatelse til oppsetting av mobilmast nær støler. Masta er eksponert i landskapet, og bl.a. lokale stølseiere klagde på vedtaket, uten å nå fram.

Fylkesmannen vurderer tiltaket som lite heldig, men ikke kritisk for områdets status som utvalgt kulturlandskap.

- **Fremmede arter:** Flere områder har utfordringer med fremmede arter og har satt i gang tiltak. Steinssletta (Viken) melder om uønsket spredning av kanadagullris som truer avlingene i området. Et stort arbeid med fjerning i 2019 vil bli videreført i 2020. Lista (Agder) nevner trusler fra arter som landøyda, sitkagran, bergfuru og rynkerose, samt at brunsneglen er på vei inn. Her har bl.a. sju grunneiere på Stave i et felles prosjekt fjernet et større område med sitka og tilbakeført dette til beite. På Tarva (Trøndelag) har det lenge vært jobbet systematisk med fjerning av sitka, og arbeidet på Meithaugen vil bli sluttført vinteren 2020.
- **Rovdyr:** Ingen områder melder om rovdyrplager i 2019.
- **Press fra turisme:** Alnes (Møre og Romsdal) opplever stor pågang av turister, som gir slitasje på dyrka mark, forstyrrelse av beitedyr og forsøpling. Bosettingen tett på veien gjør at det lett kan oppstå gnisninger mellom fastboende og turister. Forvaltningsplan under arbeid foreslår tiltak for å løse dette. Liknende forhold har tidligere vært meldt fra Stadlandet (Vestland).

Utadrettet informasjon og aktiviteter

Tilskudd til formidlingstiltak var i 2019 totalt på 2,9 mill. kroner, mot 2 mill. kroner i 2018. Størst andel av midlene gikk til skilting og profilering (34 %), brosjyrer og bøker (23 %) og lokale arrangementer (15 %).

- **Skilting** er viktig for profilering og tilrettelegging for bruk i områdene. Det er utført skilting og skiltarbeid i totalt 18 områder i 2019. En stor del av dette arbeidet har vært skilting av turstier og oppsetting av informasjonsskilt. Noen områder har ventet med skilting til revisjon av grafisk profil og områdenavn ble ferdig. I tillegg er det fortsatt ønsker fra noen områder om bedre informasjon om skilting og retningslinjer ved oppsetting av disse, gjerne i samarbeid med Vegdirektoratet.
- **Aktiviteter og arrangementer:** Både antallet og mangfoldet i typer arrangementer er stort i områdene, med slåttekurs og slåttedag som det vanligste. Flere framhever at matkultur og -tradisjoner og kortreist mat går igjen i arrangementene. I Goarahat og Sandvikhalvøya (Troms og Finnmark) har bygdlaget utvidet den årlige høsttakkefesten til flere matarrangementer som følger årets gang med tilgjengelige råvarer. Blant annet læres ungdommer opp i sinking og tilberedning av lokale råvarer. Her er tett samarbeid med bl.a. Mearrasiida sjøsamisk kompetansesenter. Vi nevner ellers: fagdager, dugnader, aktivitets- og familiedager (blant annet for rydding av beiter og plukking av søppel), turdager med beitetilsyn, møter for grunneiere med ulike fagtema - som skjøtsel av kantsoner, erfaringer med NoFence, birøkt, historiefortelling, bygningsvern og tradisjonshåndverk. I Skallan – Rå (Troms og Finnmark) ble det arrangert kurs i tørrmuring av steingjerder og andre steinmurer. Videre er det åpne dager på seter og

gård, blomstervandring, sauefestival, inspirasjonstreff, dialektekursjon, museumsarrangementer, konserter og teater. Både Helgøya (Innlandet), Lærdal (Vestland) og Hjartdal og Svartdal (Vestfold og Telemark) har tatt opp temaet pollinerende insekter. Flere områder melder om økt bruk av bedre tilrettelagte turstier. Mange arrangementer er i samarbeid med andre lokale og regionale aktører, som kommune eller nasjonalparkstyre. I Færder (Vestfold og Telemark) fortsetter Kulturlandskapsskolen i samarbeid med Færder nasjonalpark - fire kurs med til sammen 87 deltakere i 2019. Flere områder har besøkt andre områder for kunnskapsoverføring og erfaringsutveksling. Markering av nytt utvalgt område på Finnskogen (Innlandet) ble kombinert med fredning av plassen Abborhøgda med statsråd Ola Elvestuen tilstede. Aktører fra Skárfvággi/Skardalen (Troms og Finnmark) var medvirkende til at Norsk Kulturarv har startet prosjektet «Uthus i nord», og kommune og grunneiere var godt representert ved oppstartkonferansen i Tromsø i februar. På Tarva (Trøndelag) ble det gjennomført et mobiliseringsmøte i april som lover godt for framtida.

- **Lokale og regionale jubileumsarrangementer:** Det ble gjennomført 12 lokale jubileumsarrangementer, noen kombinert med faste årlige arrangementer. I Vangrøftdalen og Kjurrudalen (Innlandet) var det åpen seter på Tollolenget og Utistuvollen, samt samling på Dalsbygda samfunnshus, med orienteringer om hva som er gjennomført i løpet av de siste ti årene. I tillegg til å være verter for den nasjonale jubileumssamlingen, gjennomførte Rennesøy (Rogaland) en stor lokal feiring, ledet av ordfører, med gaver til ildsjeler og foredrag om resultatene. Nordherad (Innlandet), Vest-Lista (Agder) og Færder (Vestfold og Telemark) gjennomførte også jubileumsmarkeringer. I Trøndelag deltok alle de sju trønderområdene i en stor regional samling i Budalen, kombinert med slåttedag i Blåora, med variert program og mange besøkende.
- **Media og profilering:** Flere områder melder om lokale nyhetsoppslag i media knyttet til jubileumsarrangementer og andre aktiviteter. 17. mai-sendingen i NRK1 hadde et innslag fra et sauefjøs i Leveld (Innlandet). Noen områder har egen nettside eller Facebook-side, andre bruker fylkesmannens eller kommunens sider, eller sider til andre samarbeidspartnere. Noen eksempler på formidling: Hjartdal og Svartdal (Vestfold og Telemark) lanserte i april en film om sitt utvalgte kulturlandskap, laget av Videoarkivet AS og journalist Olav Høgetveit, i forbindelse med et større arrangement <https://vimeo.com/327010418>. Grunneier Eirik Moe i Suldal (Rogaland) har en Youtube-kanal der filmer om skjøtsel på Mogleiv blir lagt ut (MogleivSuldal). Avisa Oppdalingen presenterte oppslag om insektforskere fra NINA som oppdaget nye insektarter i slåttemarkområder i Klevgardan (Trøndelag). Saltenposten hadde i februar førstesideoppslag og fem sider om Rakel Nystabakk som flyttet hjem for å overta familiegården i Engan-Ørnes og Kjelvik (Nordland).
- **Publikasjoner:** Noen områder lager rikt illustrerte årsrapporter og noen produserer brosjyrer eller hefter om ulike fagtema. I Jomfruland og Stråholmen (Vestfold og Telemark) utga Stråholmen vel ved sitt 50-årsjubileum i 2019 den innholdsrike og gjennomillustrerte boka *Stråholmen. Skapt av naturen – formet av mennesker*. Boka

Ravinene. Østlandets jungel av Sverre Solberg har ført til positiv oppmerksomhet om Øya og Nordre Eik (Viken). Grunneier Jarle Tveit har gitt ut boka *Børkjenes i Suldal. Garden med 40 hus* (Rogaland). Forsker Ellen Svalheims *Folka og landskapet. Ei vandring i artsrike kulturmarker* henter en del av stoffet fra Rygnestad og Flateland (Agder). I Leveld (Viken) er forvaltningsplanen trykket opp i 150 eksemplarer og distribuert til grunneiere, kommune, næringsorganisasjoner, turistkontor mv.

- **Læringsarena for skole, høyere utdanning og forskning:** Flere områder legger til rette for besøk fra skoleklasser og barnehager. Bøensætre (Viken) brukes av Høgskolen i Østfold i lærer- og førskolelærerutdanningen, og orienterer seg mot videregående skoler i fylket. Kunnskap fra et kurs i tekking med never, jord og torv i Seterdalene i Budalen (Trøndelag), samfinansiert med Kulturminnefondet, er formidlet videre til lærere og elever på Gauldal videregående skole. Hjartdal og Svartdal (Vestfold og Telemark) har knyttet til seg en mastergradsstudent i GIS-studiet av landskapsendringer. På Tarva (Trøndelag) er det samarbeid med Botngård skole i Bjugn om ekskursjon med læring om kulturminner og biologisk mangfold i spleiselag med kommunen. På Engeløya (Nordland) gis lønnstilskudd til sommerjobb på gård for ungdom med tanke på rekruttering, forståelse for verdier og tilhørighet. En grunneier i Nordherad (Innlandet) har stort engasjement for arealer med biologisk mangfold. Som ungdomsskolelærer tar han med skoleklasser på ekskursjon og involverer dem i praktiske skjøtselstiltak.

Næringsretta tiltak

Tilskudd til «andre næringsretta tiltak» økte i 2019 til 7,2 mill. kroner, fra 5,8 mill. kroner i 2018. Her inngår både investeringer i driftsbygninger og maskiner, seterdrift, anlegg av turstier og veier og samlebetegnelsen «næringsutvikling», som i 2019 fikk om lag 918 000 kroner, mot 1,6 mill. kroner året før.

I rapporteringen fra områdene framheves følgende:

- **Landbruksdrift:** I alle områder er fortsatt og eventuelt økt landbruksdrift og motivasjon knyttet til dette grunnleggende viktig. Å holde oppe omfanget av den tradisjonelle drifta er en konstant utfordring, og flere understreker at de har nok med dette og ikke ønsker å utvide til annen næring. Tiltak som nevnes er investeringer i og ombygginger av driftsbygninger. Videre kan nevnes investeringer i og vedlikehold av maskiner som strømaggregat (seter), beitepusser, flishugger, slåmaskin, ryddesag, motorsag og utstyr til lyngbrenning. Det meldes om tiltak for drenering og vedlikehold av veier, brønn for sikker vannforsyning, kaier og transportlektene, og tilskudd til saueføringsprammer. Eksempler: På Røst (Nordland) er Røst andelslandbruk etablert, transport av vinterfôr fra Værøy til Røst støttes og det jobbes for økt samarbeid mellom landbruks- og fiskerinæring. I Suldal (Rogaland) er sikringsradiolink støttet for bedre kontroll av beiting i fjellet. NoFence er tatt i bruk for sau i Færder (Vestfold og Telemark) og for geit i Rygnestad og Flateland (Agder). På Tarva (Trøndelag) er endelig vannledning til øya lagt og forsyning av rent vann sikret.

- **Råvaresalg og matforedling** foregår i de samme områdene som før, og flere ønsker økt bruk av lokale råvarer til ulike tilbud i og ved området. Eksempler: I Rygnestad og Flateland (Agder) er det nå videreføring av geitost, som selges lokalt. I Leveld (Viken) startet i 2019 salg av «kulturlandskapshonning», og det er salg av kjøtt fra kje, lam og kalv fra ett bruk. På Rennesøy (Rogaland) er fortsatt Røsslyngen Beitelag en markant aktør for salg av lokale kjøttprodukter, og Sjøberg Ferie mottar råvarer.
- **Turisme** er den mest utbredte tilleggsnæringen og omfatter et bredt spekter av gårds- og seterturisme – overnatting, gårdsbutikk, servering og ulike aktivitetstilbud. Generelt arbeides det for økt tilrettelegging for besøkende, formidling, gjenbruk av bygninger og satsing på lokalt næringsliv, flere steder i nært samarbeid med kommune og andre – blant annet nasjonalparkstyrene og museer. Eksempler: I Goarahat og Sandvikhalvøya (Troms og Finnmark) har kommunen etablert et næringsrelatert miniprojekt – Kulturformidling på Vestersida – i det utvalgte området, i samarbeid med lokale aktører og reiseliv. Tiltakene omfatter brosjyre med aktivitetsplan og turstikart, tradisjonskafé, guida kulturformidling og minimarked med salg av tradisjonsmat og lokalt håndarbeid. I Hjørundfjorden og Norangsdalen (Møre og Romsdal) satser kommunen på reiseliv og den nye forvaltningsplanen vil vektlegge potensialet for bærekraftig reiseliv basert på kulturlandskapet. Hjørundfjord mat, kultur og naturfestival er her en viktig arena. Vangrøftdalen og Kjurrudalen (Innlandet) har åpen seter med servering av seterkost og formidling om seterdrift, beiting, slått og kulturlandskap. Suldal (Rogaland), Stølsvidda (Innlandet), Vest-Lista (Agder) og Nordherad (Innlandet) jobber alle med tilrettelegging for friluftsliv. Aktører fra flere av områdene var representert på Grüne Woche i Berlin i januar 2019.
- **Håndverksnæring og småindustri:** I Rygnestad og Flateland (Aust-Agder) har opplæring av yngre håndverkere i bygningsrestaurering hatt en sysselsettingseffekt. Det lokale spinneriet Telespinn i Hjartdal og Svartdal (Vestfold og Telemark) har innledet samarbeid med Stråholmen Vel i Jomfruland og Stråholmen i samme fylke.

4. Fordeling av midler på ulike formål i 2019

I 2019 ble det innvilget en ramme på 32 778 000 kroner til Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Av dette er 11 000 000 kroner avsatt i jordbruksoppgjøret, og 21 788 000 kroner over KLDs budsjett. Midlene er forvaltet gjennom Landbrukets utviklingsfond (LUF).

I 2019 ble det satt av 1,1 mill. kroner fra årets ramme til sentrale tiltak. I tillegg var det udisponerte midler fra 2018, slik at det totalt ble budsjettert med 1 666 579 kroner til sentrale tiltak. Av dette ble det i 2019 utbetalt 1 054 183 kroner, mens 212 500 kroner er innvilget tiltak og står i ansvar. Noe midler ble inndratt og ved årsskiftet 2019/2020 sto det 818 327 kroner som udisponert til sentrale tiltak.

Malene for økonomisk rapportering og budsjettinnspill som embetene bruker synliggjør skillet mellom engangskostnader/investeringskostnader og driftskostnader. Se vedlegg 1: Tabell Årsrapportering 2019 - Forbruk alle områder.

Drift og engangskostnader i 2019

I 2019 fikk embetene tildelt en ramme på 31 650 000 kroner til tiltak i 46 områder. I tillegg har embetene brukt egne udisponerte og inndratte midler, slik at de totalt har bevilget 36 557 023 kroner til tiltak i områdene i 2019. Av dette er 28 646 308 kroner investeringstiltak og engangstiltak (78 prosent), og 7 910 715 kroner drifts- og skjøtselstiltak (22 prosent).

Fordeling ulike tiltakskategorier i 2019

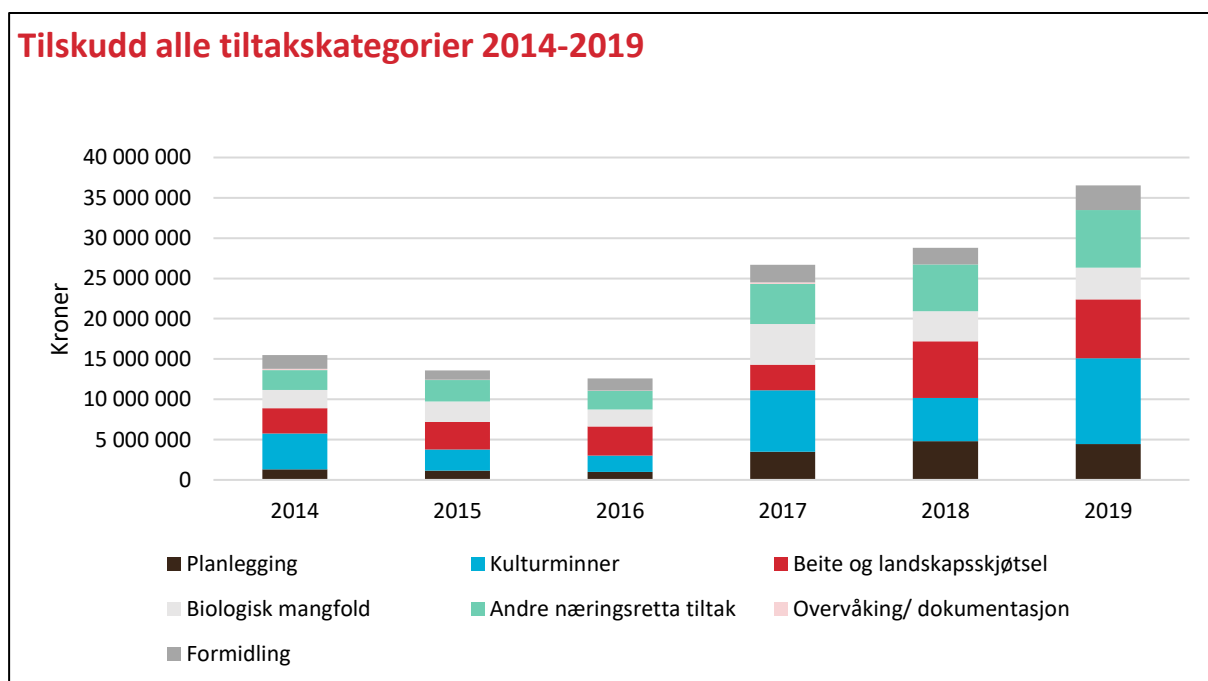
Tabell og figur nedenfor viser bevilget beløp fra rammen til ulike tiltak og miljøformål i alle områder 2019.

Tabell 4: Bevilget beløp, alle tilskuddskategorier, alle områder i 2019

Tiltak i 2019	Bevilget beløp kr	Bevilget beløp %
Planlegging	4 445 485	12
Kulturminner	10 642 769	29
Biologisk mangfold	3 937 937	11
Beiterelatert tiltak og landskapsskjøtsel	7 295 237	20
Andre næringsretta tiltak	7 157 858	20
Overvåking/dokumentasjon	5 000	0,01
Formidling	3 072 737	8

Under følger figurer som viser hvordan midlene er fordelt på de ulike formålene:

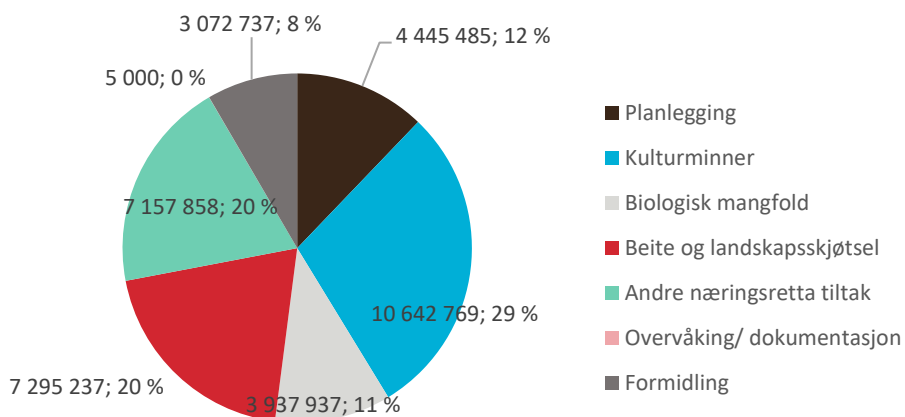
- Figur 1 viser årlige tilskudd fordelt på de ulike tilskuddskategoriene i perioden 2014 – 2019.
- Figur 2 gir en samlet fremstilling av tilskudd fordelt på alle tilskuddskategoriene i 2019.
- Figur 3 viser hvordan midlene i kategoriene biologisk mangfold, beite og landskapsskjøtsel fordelte seg på ulike typer formål i 2019.
- Figur 4 viser hvordan midlene i kategoriene kulturminner og andre næringsretta tiltak fordelte seg på ulike typer formål i 2019.
- Figur 5 viser hvordan midlene i kategoriene planlegging og formidling fordelte seg på ulike typer formål i 2019.
- Figur 6 viser hvordan ulike tiltakskategorier fordelte seg på ulike typer tiltak og miljøverdier i det enkelte område i 2019.

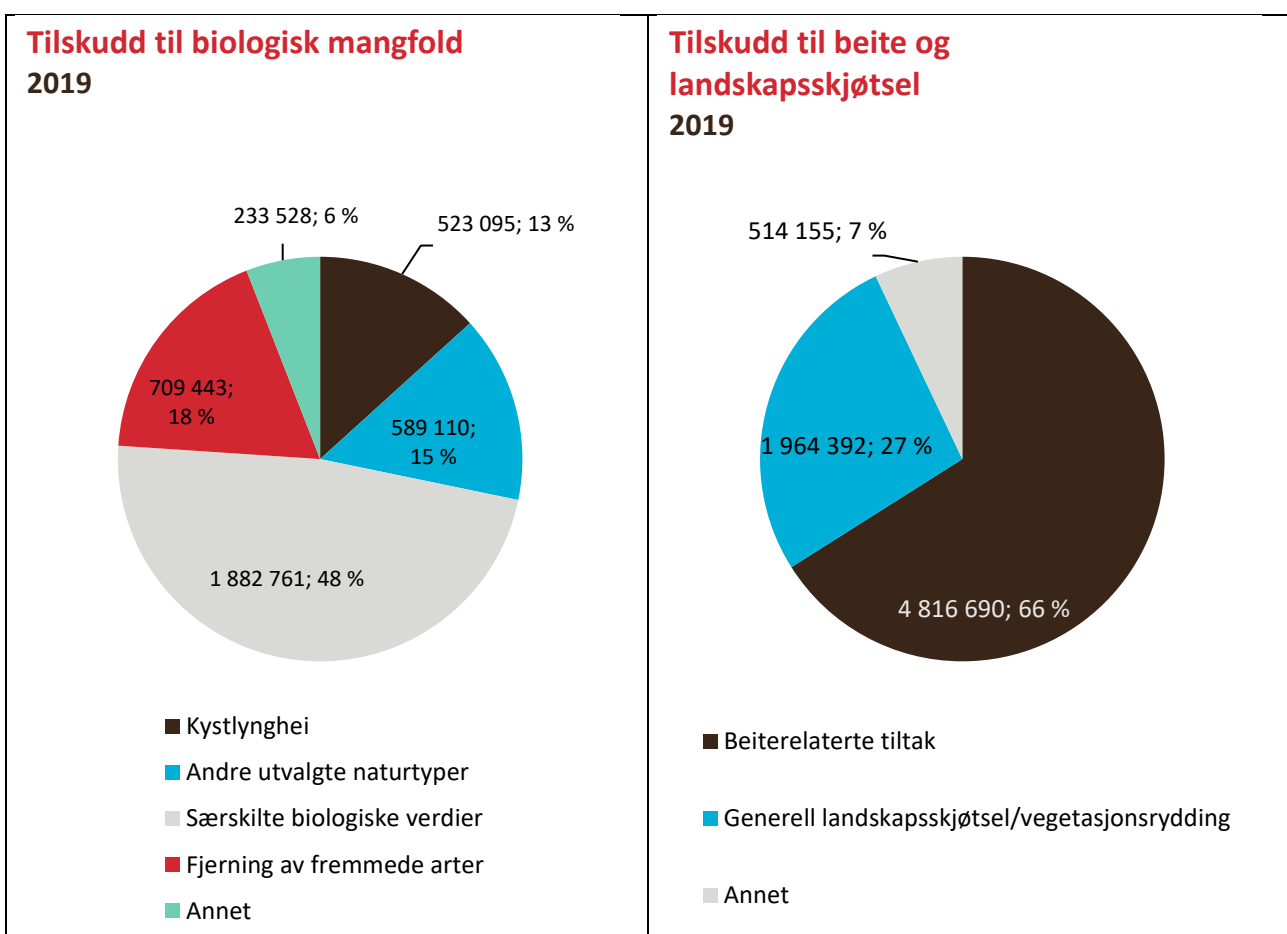
Figur 1: Årlige tilskudd fordelt på de ulike tilskuddskategoriene i perioden 2014 – 2019.

Tilskudd alle tiltakskategorier

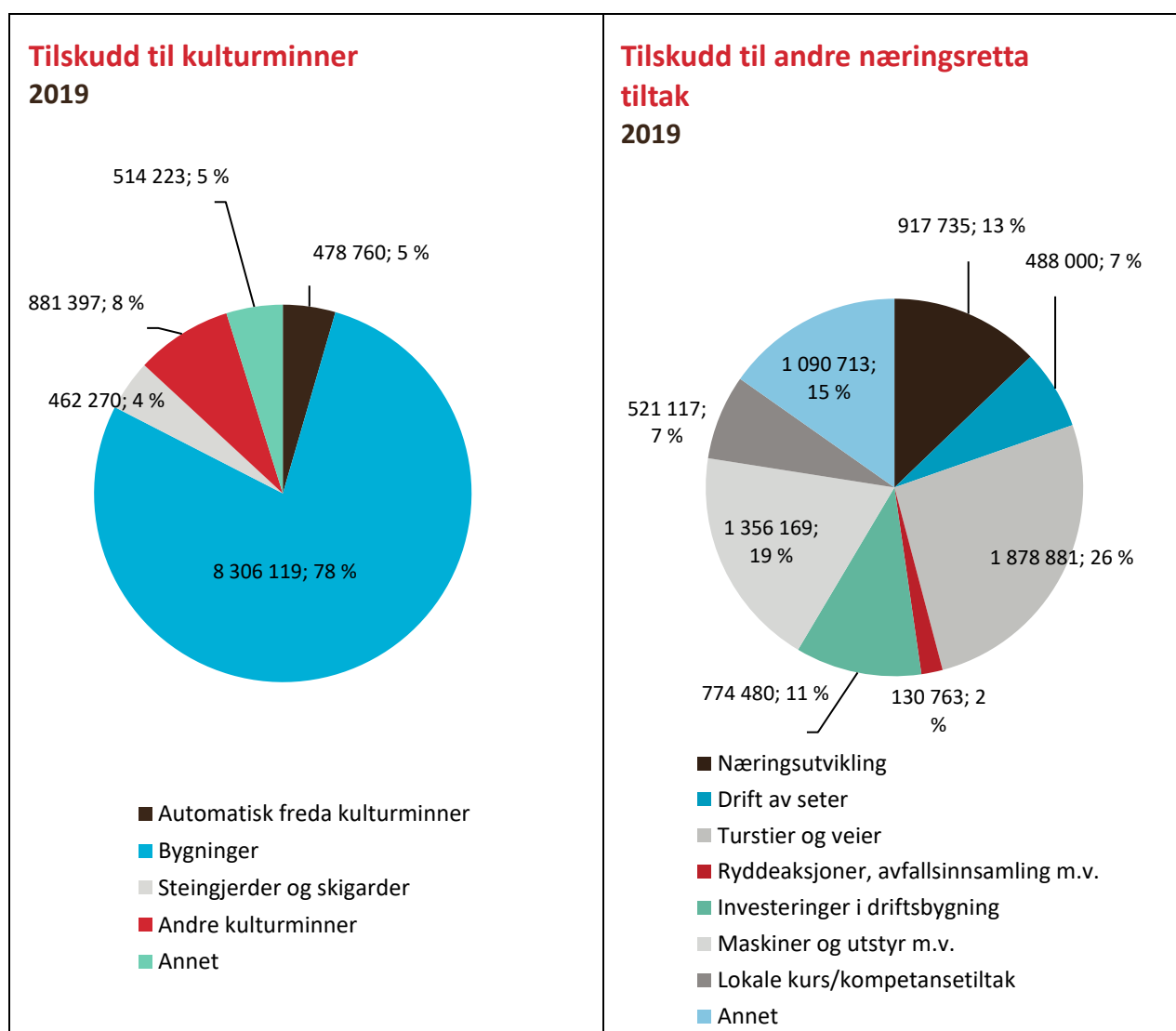
2019

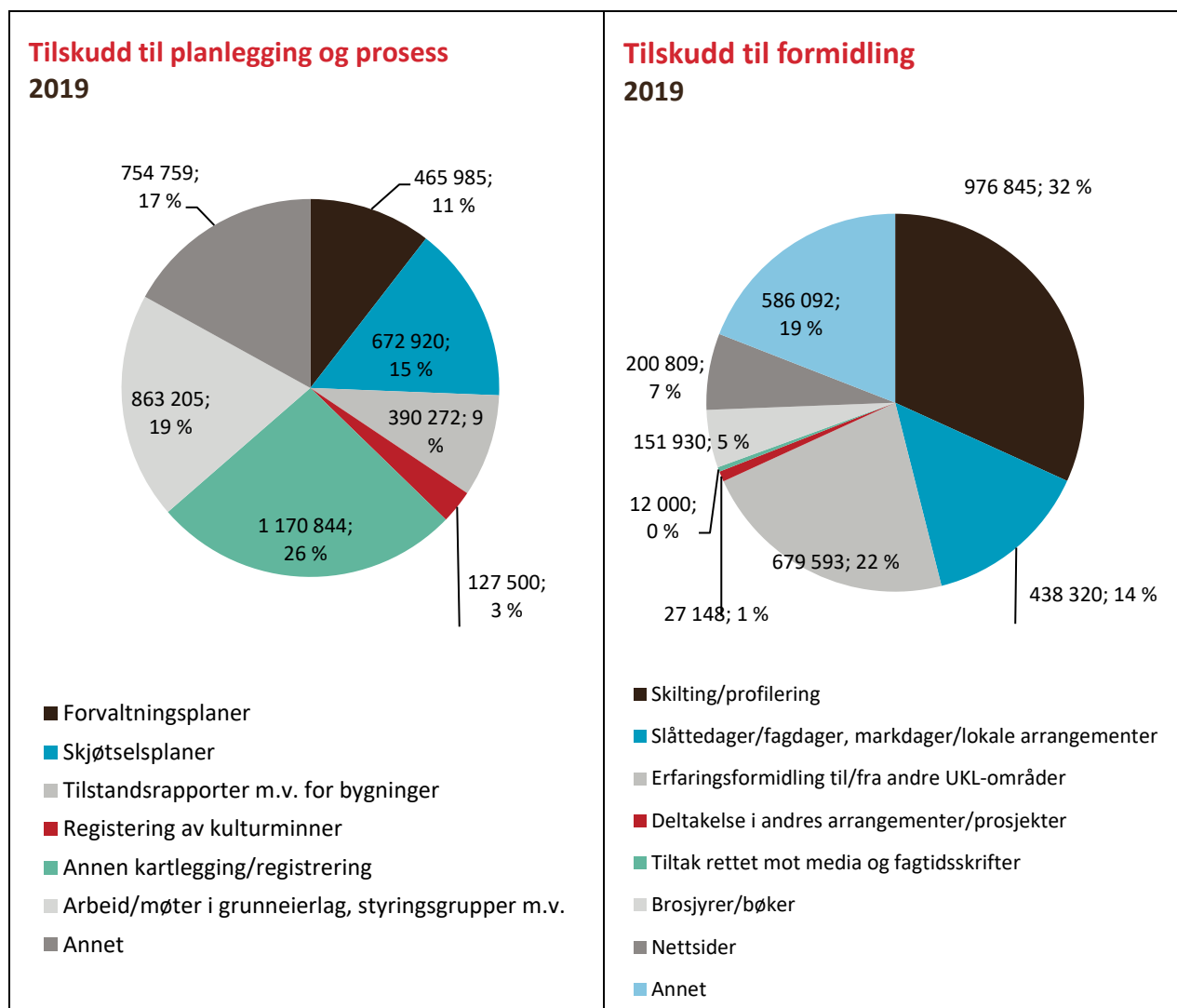
Figur 2: Tilskudd alle tilskuddskategorier, alle områder 2019.

Figur 3: Tilskudd til biologisk mangfold og tilskudd til beite og landskapsskjøtsel, alle områder 2019.

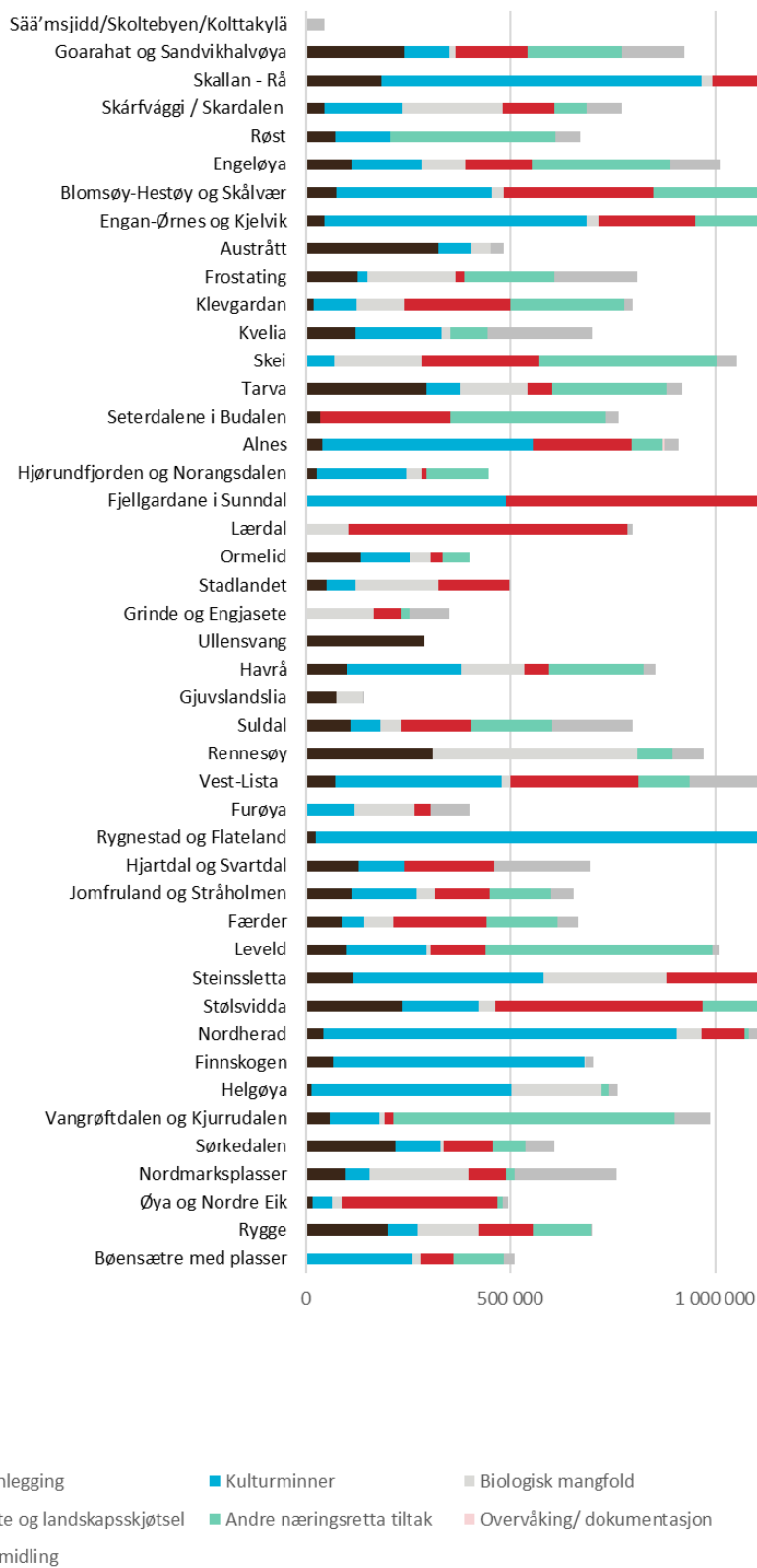

Figur 4: Tilskudd til kulturminner og tilskudd til andre næringsretta tiltak, alle områder 2019.

Figur 5: Tilskudd til planlegging og prosess og tilskudd formidling, alle områder 2019

Tilskudd alle tiltakskategorier, alle områder 2019

Figur 6: Områdenes fordeling, alle kategorier 2019

Vedlegg 1. Årsrapportering 2019. Forbruk alle områder

Tiltak	Forbruk 2019			
	Investeringer	Drift		
Planlegging	Forvaltningsplaner	465 985	-	-
	Skjøtelsesplaner	671 870	1 050	
	Tilstandsrapporter m.v. for bygninger	390 272	-	
	Registrering av kulturminner	127 500	-	
	Annen kartlegging/registrering	1 170 844	-	
	Arbeid/møter i grunneierlag, styringsgrupper m.v.	531 862	331 343	
	Annet (angi hva)	297 403	457 356	
	-	-	4 445 485	
Kulturminner	Istandsetting/skjøtsel av automatisk freda kulturminner	417 760	61 000	
	Istandsetting/vedlikehold av bygninger	8 236 119	70 000	
	Istandsetting/vedlikehold av steingjerder og skigarder	422 500	39 770	
	Istandsetting/vedlikehold av andre kulturminner	819 797	61 600	
	Annet (angi hva)	425 125	89 098	
	-	-	10 642 769	
Biologisk mangfold	Istandsetting av Utvalgt naturtype - kystlynghei	248 950	-	
	Skjøtsel av Utvalgt naturtype - kystlynghei	-	274 145	
	Istandsetting av Utvalgt naturtype - slåttemark m.v.	116 110	116 500	
	Skjøtsel av Utvalgt naturtype - slåttemark m.v.	10 400	346 100	
	Istandsetting av andre arealer m/særskilte biologiske verdier (trua/prioriterte arter, Utvalgte/trua naturtyper eller naturtyper spesielt viktige for biologisk mangfold.)	692 908	26 800	
	Skjøtsel av andre arealer m/særskilte biologiske verdier (trua/prioriterte arter, Utvalgte/trua naturtyper eller naturtyper spesielt viktige for biologisk mangfold.)	85 930	1 077 123	
	Fjerning av fremmede arter	513 850	195 593	
Annet (angi hva)	209 050	24 478		
	-	-	3 937 937	
Beite og landskapsskjøtsel	Beiterelaterte tiltak	3 031 052	1 785 638	
	Generell landskapsskjøtsel/vegetasjonsrydding	752 726	1 211 666	
	Annet (angi hva)	133 500	380 655	
	-	-	7 295 237	
Andre næringsretta tiltak	Næringsutviklingstiltak (angi hva)	770 576	147 159	
	Drift av seter	-	488 000	
	Turstier og veier	1 677 031	201 850	
	Ryddeaksjoner, avfallsinnsamling m.v.	53 463	77 300	
	Investeringer i driftsbygning	774 480	-	
	Maskiner og utstyr m.v.	1 331 519	24 650	
	Lokale kurs/kompetansetiltak	497 117	24 000	
	Annet (angi hva)	1 045 713	45 000	
	-	-	7 157 858	
Overvåking/ dokumentasjon	Prøveflater/registrering i marka	-	-	
	Annen dokumentasjon	5 000	-	
		-	-	5 000
Formidling	Skilting/profilering	976 845	-	
	Slåttedager/fagdager, markdager/lokale arrangementer o.l	386 320	52 000	
	Erfaringsformidling til/fra andre UKL-områder	540 752	138 841	
	Deltakelse i andres arrangementer/prosjekter	27 148	-	
	Tiltak rettet mot media og fagtidsskrifter	-	12 000	
	Brosjyrer/bøker	151 930	-	
	Nettsider	200 809	-	
	Annet (angi hva)	436 092	150 000	
	-	-	3 072 737	
Totalsum	Alle tiltak	28 646 308	7 910 715	36 557 023